

c) La planificació lingüística

EL PLA TRONCAL GENERAL.
PROPOSTA D'ESQUEMA BÀSIC PER AL DESENVOLUPAMENT
DE LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA *

per Josep M. AYMÀ I AUBEYZON

Tècnic en normalització lingüística

INTRODUCCIÓ

Quan la paraula *política* és seguida d'una forma adjectivada, com *territorial, econòmica, ecològica*, evoquem un concepte global: l'existència d'una determinada política sobre la matèria anunciada, l'autoritat competent pot posar l'èmfasi de la seva *política* amb el to, el *tempo*, la forma, o com se'n vulgui dir del que en definitiva és una determinada manera d'actuar (rapidesa o lentitud, mesures dures o no, comprensió per a totes les parts implicades, etc.); tant se val que parlem d'ecologia, de sanitat, d'ensenyament... sempre hi ha un determinat caràcter o empremta... en la manera d'enfocar les qüestions, que en diem *política*.

Directament depenent de la política adoptada hi ha una altra qüestió: el contingut tècnic proposat. En principi és evident que una qüestió depèn de l'altra i que a una política agosarada correspondran polítiques dures i plans enfocats d'acord amb aquesta política.

Però també és cert que es pot tenir una manera d'actuar basada més

* L'elaboració d'aquesta proposta de Pla Troncal General ha comptat amb diversos ajuts (com els corresponents a l'INLAC en què alguns especialistes ja hi van fer alguns esbossos); en altres casos, les converses més o menys informals m'han representat unes col·laboracions molt enriquidores. Vull destacar, en aquest sentit, i en primer lloc, el personal de la DGPL, ja que en major o menor grau n'he rebut observacions, crítiques, aportacions en definitiva que m'han estat útils. A més: Albert Bastardas, Aina Moll, Gabriell Planella; Alejandro Costa i Jordi Augusto (UAB), Àngel Hevia (ECO, s. A.); Francesc Hernández i Francesc Mercader (GABISE, s. A.), respecte a l'INLAC.

A tots, el meu agraïment.

en un aspecte o en l'altre (per exemple, posant molt d'èmfasi en el ritme i no prenent en consideració una planificació general; o, contràriament actuant d'una manera «tècnica» sense una directriu política clara).

Probablement, el grau de conflictivitat que podia despertar un tema com la normalització del català fa uns anys a Catalunya era prou elevat per justificar que es posés molt més èmfasi en la forma d'aquella política que no en el seu contingut. Directrius com l'absència de conflictivitat, precisament; no exigir, en general, sinó oferir; l'adopció de mesures legals més o menys ambigües, no dràstiques, etc., van dirigir la política lingüística a Catalunya fins ben sedimentada ja l'acció de la recuperada Generalitat.

Probablement, també, caldrà no retocar aquesta política en línies generals. Però, això sí que és segur, caldrà posar ara més èmfasi en el contingut, en els plans.

ACCIÓ PLANIFICADA I POLÍTICA LINGÜÍSTICA

Alhora que aquesta era la política de les instàncies oficials —Direcció General de Política Lingüística (DGPL en endavant)— hi havia, per part de persones (pre)ocupades per la normalització del català, relacionades o no amb àmbits oficials, algunes crítiques, gairebé sempre adreçades a la bondat o oportunitat del bilingüisme, la manca de mesures més contundents per a la catalanització, etc.

Aquestes crítiques gairebé mai no es referiren a la necessitat que existís un Pla o un conjunt d'accions planificades perquè la normalització lingüística fos impulsada des de la Generalitat amb criteris racionals. D'aquesta manera, la societat catalana reduïa, i redueix, sovint la normalització del català a discussions inacabables sobre aspectes en general molt concrets (no els trec, però, importància). El temps passava i ningú no badava boca sobre la necessitat de plans.

No tinc la intenció de fer cap recapitulació històrica sobre les persones que van començar a parlar de la necessitat de planificació lingüística a Catalunya. Només citaré —perquè hi va abocar molts esforços— Isidor Marí que, amb la proposta de «planificacions estratègiques» per àmbits (Administració, esports i lleure, joventut, empresa, etc.), elaborades d'una manera més o menys assemblaria pel personal tècnic de la DGPL, va ser dels primers a intentar ordenar les idees, necessitats, objectius i estratègies per a la normalització del català.¹

1. Això es produïa al 1986-87. Anteriorment, al 1982-83 jo mateix havia començat a reclamar i dur a terme, fins al punt que em fou acceptada una acció triple per desenvolupar la normalització lingüística:

En aquells moments es parlava de previsions d'actuació sectorial més que no pas d'un Pla global a partir del qual poguessin prendre forma aquelles estratègies sectorials.

Albert Bastardes va presentar, però, al II Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986) una ponència intitulada «Indicacions i suggeriments per a l'elaboració de Plans Generals i Específics d'extensió de l'ús del català». Parallelament, jo mateix vaig presentar una «Proposta d'esquema bàsic per al desenvolupament de la normalització lingüística», que vaig batejar amb el nom de «Pla Troncal General» (volent dir que és d'un esquema bàsic d'actuació d'on han de sortir les pautes més oportunes, coordinades i conseqüents dels plans que, estratègicament, calgui dur a terme en cada àmbit de tipus general).

És aquesta darrera aportació feta al Congrés el que ara ofereixo a la lectura. Encara que hagin passat tres anys des d'aleshores, crec que pot ser perfectament vàlida i útil per al moment actual. D'altra banda, presento aquella «proposta», sintètica aleshores, una mica més explícita, amb comentaris o digressions que el lector notarà com a complementaris.

La proposta que segueix va ser lliurada en el seu moment a l'aleshores Directora General de Política Lingüística, Aina Moll, i al setembre de 1988 a l'actual Director General, Miquel Reniu. També va ser presentada —i discutida— durant 1987-1988 a Miquel Strubell, Cap del Servei de Normalització Lingüística, a qui agraeixo la seva receptivitat i interès de dur el projecte endavant.

Cal fer dos comentaris previs: si no han sorgit gaires propostes de com es podria fer un Pla de normalització lingüística és perquè, ben segur, la nostra societat, començant pels mateixos especialistes, no té precedents ni disposa de pautes sobre un pla d'aquesta mena. Dit d'una altra manera: hem de reconèixer que no en sabem més i que aprenem en la mesura que discutim i fem aportacions sobre el tema. Aquesta reflexió elemental em serveix per dir que és en aquest nivell d'indispensable modèstia que presento aquesta proposta.

En conseqüència, i considerant que el procés de normalització lingüística a Catalunya no és parangonable amb cap d'altre al món, no m'he ins-

a) Accions preparades per la mateixa DGPL, a fi d'augmentar l'ús del català per àmbits (com la campanya duta a terme en l'àmbit de la restauració);

b) Creació de Serveis de Català d'àmbit municipal perquè tinguessin, entre altres, la funció d'executar a nivell territorial les esmentades campanyes de tipus «complet» i no d'estricta propaganda (com la del «Depèn de vostè» o la de «la Norma»), i

c) Coordinació d'aquestes accions amb totes les persones i institucions preocupades per la normalització lingüística a través d'una Revista de Normalització Lingüística.

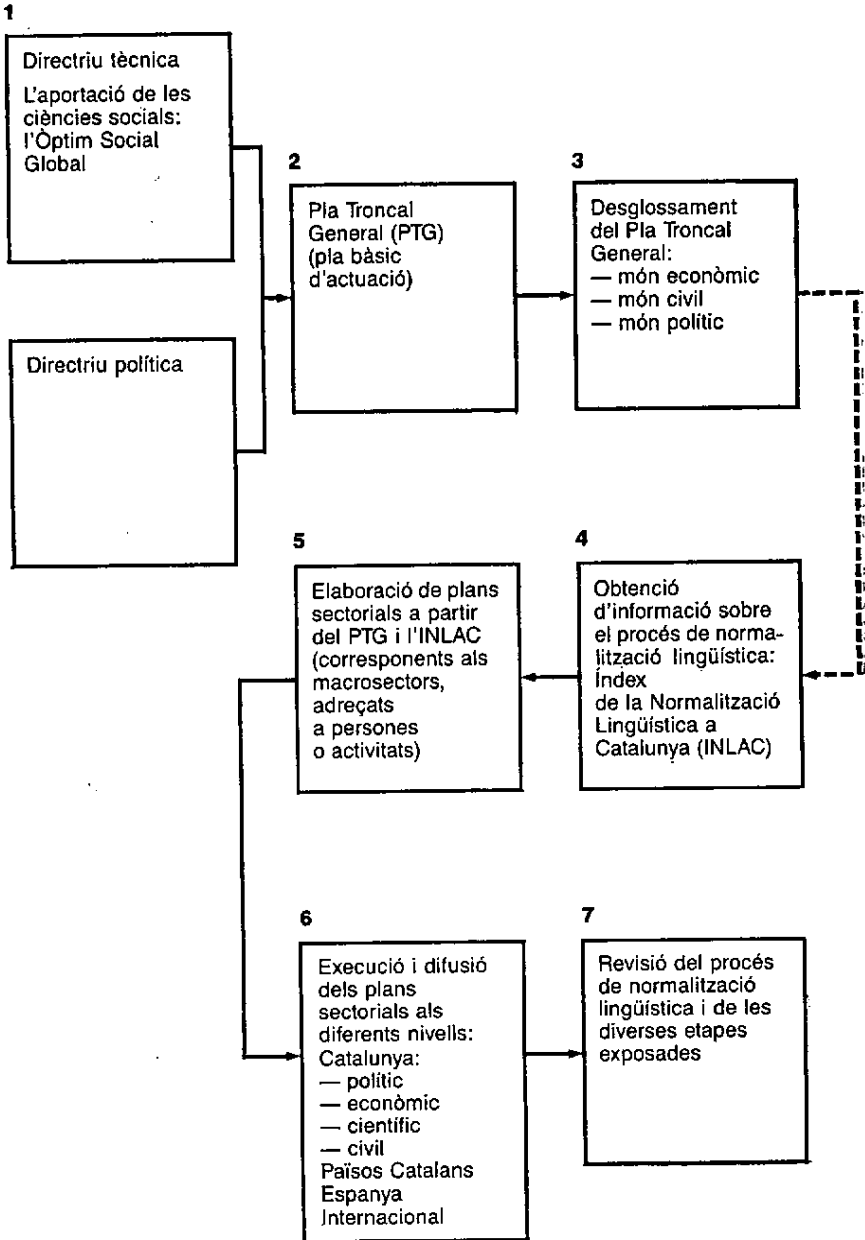
Era un embrió d'actuació planificada que trobà un suport desigual.

pirat en cap model, ni tan sols en el quebequès o en el belga. L'esforç d'introspecció col·lectiva que la manca de precedents comporta l'he practicat, de moment, individualment. Per tot això, no hi ha cap citació ni referència bibliogràfica.

PROPOSTA D'ESQUEMA BÀSIC PER AL DESENVOLUPAMENT DE LA NORMALITZACIÓ DEL CATALÀ

Sis etapes successives conformen l'elaboració i el desenvolupament del Pla Troncal General que exposo a continuació. De manera succinta són les següents:

1. Les ciències socials aporten el cos teòric que trobin necessari per al desenvolupament del procés de normalització lingüística. La síntesi compon l'òptim social global o les línies mestres de la normalització lingüística.
- 1 *bis*. Alhora, la classe política dóna la forma política que creu adient.
2. Amb aquestes dues aportacions es confegeix el Pla Troncal General (PTG), que orientarà tots els plans sectorials que es duran a terme.
3. El Pla Troncal General és desglossat en el tres eixos bàsics de la normalització lingüística: l'econòmic, el polític i el civil.
4. Es duu a terme una investigació quantificada sobre la situació del català: l'Índex de la Normalització Lingüística a Catalunya (INLAC).
5. Amb el coneixement de l'INLAC i de les línies bàsiques d'actuació en els àmbits econòmic, civil i polític, s'elaboren els Plans Sectorials amb programes adreçats a les persones, directament, o a les activitats.
6. Un cop preparats aquests Plans, cal executar-los i fer-hi participar una sèrie de persones i d'institucions que abasten des del conjunt de la societat catalana fins als organismes escaients a l'estranger.
7. Finalment, cal l'actuació d'un Consell de revisió del Pla Troncal General, que tindrà les funcions de revisar: *a*) el procés general de la normalització lingüística; *b*) l'òptim social global, el Pla Troncal General, l'INLAC, els Plans Sectorials i la difusió d'aquests plans.

1. *Directriu tècnica: l'aportació de les ciències socials.* *L'òptim social global*

Si la lingüística s'ha anat obrint cada cop més a la resta de ciències socials —i la sociolingüística, des de múltiples vessants, és la conseqüència d'aquesta obertura interdisciplinària—, és evident que un procés de normalització lingüística, que comporta introduir un canvi social, ha de ser estudiat, assessorat i fins i tot dirigit des de l'òptica del conjunt de les ciències socials que hi tinguin relació.²

Com cal fer aquesta aportació, en quins termes, quin cas se'n farà, quin límits cal fixar, etc., són preguntes que, de moment, encara no tenen resposta, si més no clara. De moment, cal reconèixer que aquesta aportació serà fruit d'un esforç intel·lectual notable, ja que, com s'ha dit, no tenim models.

Les ciències socials amb l'aportació de les quals caldria comptar són: antropologia, sociologia, història, psicologia, geografia, demografia, economia, dret, ciències de la comunicació, política, filosofia, ensenyament i pedagogia, lingüística i, per descomptat, sociolingüística.

L'aportació bàsica que caldria que fessin aquestes ciències socials hauria de respondre a la pregunta: qui o què mana/determina principalment el funcionament de la (nostra) societat?, quin motor és bàsic? Cada ciència social sap els factors *optimitzadors* del funcionament bàsic de la societat. Cal revisar quines teories i factors optimitzadors socials serien aplicables al procés de normalització lingüística. Aquestes teories i factors més determinants podran procedir d'una especulació intel·lectual, però també procediran (segons cada ciència hi haurà una preponderància) d'experiències empíricament comprovades.

Alguns exemples: en geografia humana (econòmica) existeix la teoria anomenada dels «llocs centrals» (en certa manera allargada per la de «centre/perifèria»), segons la qual tots els territoris, a la llarga, són dirigits econòmicament, informativament, en actituds, en innovacions, etc.,

2. Aquesta afirmació pot semblar ara pràcticament òbvia. D'aquesta necessitat, me'n vaig adonar especialment quan en 1982-83, fruit d'una relació sovintejada amb especialistes en diverses ciències socials, obtenia respostes que venien a dir que si el procés de normalització del català no comptava amb la psicologia, geografia humana, economia, etc., no s'hi podria fer gaire cosa. Cadascú creia que la «seva» ciència social era bàsica per encarrilar el català. Traslladades aquestes opinions formalment a la Direcció General de Política Lingüística, no s'hi trobava l'acolliment que hauria estat necessari. Val a dir que aleshores, en l'opinió d'especialistes relacionats amb la normalització lingüística («sociolingüistes»), aquest procés semblava una matèria, un afer intern de la sociolingüística (i encara més: bàsicament dels lingüistes). L'opinió, però, ha anat canviant i s'ha obert cada cop més a la col·laboració dels presumptes intrusos d'altres ciències.

per una ciutat gran des de la qual es transmeten les «innovacions» a altres llocs més petits que, al seu torn, les passen a llocs que encara en són més fins arribar a cobrir tota la societat. Segons una altra teoria geogràfica (urbana) —connectada amb l'anterior—, la imatge del centre de la ciutat dirigent és el model simbòlic del conjunt de la societat que representa; per mímesi, el comportament general té sempre molt en compte aquella imatge que comporta *prestigi* (i/o poder).

Per la sociologia sabem que, quant a les persones, el perfil de l'arquetip del dirigent és un home —enfront de la dona—, d'una edat compresa entre els 35 i els 60 anys, de classe social benestant, amb bon bagatge cultural i que resideix en una gran ciutat. Per l'economia sabem que hi ha sectors d'aquesta activitat que són els que dirigeixen el conjunt del funcionament econòmic, sigui perquè tenen gran arrelament i pes específic entre nosaltres, sigui perquè són sectors que condicionen els altres per determinades raons.

Què és el que específicament hauria d'aportar cada ciència social? En primer lloc, ja ha estat esmentat, hauria d'aportar, d'una manera molt oberta, les teories, factors i models que poguessin ser susceptibles d'optimitzar el procés de normalització lingüística.

En segon lloc, un altre tipus d'aportació de la mateixa naturalesa, referida, però, als tres factors que han de protagonitzar el procés de normalització lingüística i que, alhora, el condicionen: l'àmbit polític, l'econòmic i el de la societat civil (en parlaré més endavant).

Tercer, les directrius actuals i les tendències de futur, contrastades amb les tradicionals.

Quart, els elements que introduiria per millorar la situació del català, amb un ordre de prioritats, atesa l'escassetat dels recursos.

És evident que, tot i que la intenció és clara i que fins i tot el que es demana podria ser respost per la majoria de ciències socials, hi ha una vaguetat conceptual en l'encàrrec. És inevitable, quan s'hi fa els primers passos i es desconeix, lògicament, l'enorme gamma d'aportacions que les ciències socials poden fer, diferents en forma i contingut. Contra aquesta dificultat inicial, només es podrà lluitar mitjançant la reflexió i la crítica en successives etapes.

Aquesta col·laboració podria vehicular-se de distintes maneres: encàrrecs a les universitats (que han de participar activament i institucional amb un paper específic en el procés de normalització lingüística); o bé, directament a professionals de reconeguda solvència i sensibles a la normalització lingüística (un per a cada ciència o en equip a fi de poder contrastar més

bé les aportacions), mitjançant cicles de conferències, seminaris, taules ro-
dones, etc.

Un cop presentades totes les aportacions, caldria efectuar una síntesi, de la qual sortirien els trets fonamentals, amplis i diversos però també, ben segur, repetitius, que podria ser anomenada l'òptim social global (per a la normalització del català).

Si ens referim a l'exemple anterior sobre els models en geografia hu-
mana, ens trobaríem, probablement, que des del punt de vista de la geo-
grafia, la psicologia i la sociologia, una gran ciutat com Barcelona podria
(hauria de) efectuar en la normalització lingüística una pressió positiva
sobre el territori poc catalanitzat del seu entorn més immediat de la ma-
teixa manera que l'efectua en altres aspectes, a causa del prestigi que dóna
la gran ciutat. El factor del prestigi serà, probablement, un dels més re-
petits. També ens podríem trobar, des de l'angle de la sociologia, l'antropo-
logia o la psicologia, que caldria incidir especialment sobre els catalans
castellanoparlants perquè sentin més la cultura i la llengua de Catalunya
com a signe d'identitat seu; sobre els líders socials, tant els «famosos» com
els de la vida més quotidiana. Que una llengua, com a signe d'expressió
d'un poble, no ha de ser mai identificada amb una sola classe social, com
sovint s'ha intentat de fer, podria ser una aportació de la història per ser
tinguda en compte a l'hora d'incidir en l'àmbit castellanoparlant.

La confecció d'aquesta síntesi no es preveu pas fàcil. No és ara el mo-
ment, però, d'entrar més a fons en aquesta qüestió de l'aportació de les
ciències socials a la normalització lingüística.

1 bis. *Directriu política*

El document resultant, que marcaria les línies directrius bàsiques per
poder executar plans sectorials de normalització lingüística, hauria de ser
sotmès a la classe política dirigent, que li hauria de donar la directriu
política. Teòricament, la directriu política hauria de ser prèvia a l'elabo-
ració de cap pla. Però sobre aquesta qüestió és molt possible que hagin
de ser els tècnics els qui convencin els polítics de l'eficàcia dels plans i de
la conveniència de determinades directrius polítiques. Per aquestes raons,
podem considerar que la directriu política seria més o menys paral·lela en
el temps a la tècnica.

Respecte a aquesta qüestió, em permeto d'exposar la meva opinió, pro-
ducte de la pràctica quotidiana d'un tècnic sobre el tema, més que no pas
d'una reflexió teòrica.

A cops es produeix una certa confusió entre el ritme i el contingut, la
valentia i l'eficàcia. El ritme de la normalització lingüística ha de ser lent,
que no vol dir massa lent o poc apreciable. Un procés de canvi ha de tro-

bar una disposició mental per part de tota, absolutament tota, la població. L'actitud ha de trobar un complement imprescindible en la competència i tots dos processos són individualment lents ben sovint i, comunitàriament, encara més. Ara bé, que el ritme sigui lent no vol dir que no sigui necessari saber on es va i de quina manera es vol assolir aquest objectiu. Per això, cal planificar el procés de normalització lingüística. Per tant, el contingut ha d'existir, previst i ben dirigit. El ritme, lent, no hi interfereix.

La segona qüestió és que hi ha qui opina que una política més imperativa, més «valenta», amb presa de mesures legals per imposar el català, és imprescindible per accelerar el procés de normalització lingüística; més agressivitat, amb paraules ara de moda que, de tota manera, ens apropen a la realitat del que és la via del decret. Sembla que defensar una política d'aquesta mena resultaria eficaç (o més eficaç que no fer-la), diuen. Hi estic d'acord en determinats aspectes, però, en conjunt, no gaire.

M'hi manifesto d'acord pel que fa als àmbits oficials i paraoficials: tot l'ensenyament en general (les universitats haurien d'estar completament catalanitzades, per exemple), empreses vinculades a qualsevol administració, col·legis professionals, federacions esportives, les forces armades, etc. Em temo, però, que els qui volen decrets a ultrança pensen sovint en àmbits més propis de la iniciativa privada: bars i restaurants, cadenes d'alimentació o qualsevol ram en l'àmbit empresarial.

Crec que hi ha una doble vessant en la qüestió: l'oportunitat i la viabilitat. Respecte a la primera, aixecaria encara butllofes entre bona part de la població la imposició, *in crescendo*, del català per aquesta via (moltes lingüístiques? Mare de Déu!). Ni les actituds són tan bones ni la competència, en general, és suficient. Amb seguretat, podem dir que es trencaria la convivència... i el català hi perdria, evidentment. Respecte a la viabilitat d'aplicar una política de mesures legals, cal tenir en compte quan una disposició no es compleix (i això seria molt possible), s'obtenen tres derrotes: a) desprestigi de la institució dimanant i de l'imperi de la llei en general; b) òbviament, cap guany, o poc, respecte a l'objectiu de la disposició; c) burla del tema sobre el qual versava la disposició, ja que la població que n'és contrària s'adona que s'ha arribat a l'últim extrem i ni així s'ha guanyat aquella causa, que pot semblar injusta i impopular. A més, hi ha problemes de tipus tècnic que a l'hora de la veritat dificultarien la realització d'aquestes mesures.

Amb tot, acabo aquesta digressió amb una proposta: a més dels referits estaments oficials i paraoficials, caldria provar de començar la via de la disposició oficial en àmbits susceptibles de compliment en grau elevat, considerats com de servei públic necessari i que corresponguessin a rams o col·lectius fàcilment controlables: els transports públics de viatgers, per exemple.

2. Pla Troncal General (PTG), pla bàsic d'actuació

Amb la fusió de les directrius tècniques, mitjançant l'òptim social global, i de les polítiques ja es podrà elaborar el document que ha de ser l'eina bàsica per a la normalització lingüística a Catalunya: el Pla Troncal General, o tronc central de la normalització lingüística del qual sortiran, com veurem, com una conseqüència, tots els plans sectorials. Dit d'una altra manera: tots els plans de normalització lingüística tindran una orientació comuna i s'interrelacionaran homogèniament perquè seran inspirats en la mateixa font.

Com serà un Pla d'aquest tipus? Quines característiques podria tenir? Òbviament, és impossible de respondre ara aquestes preguntes. Vull aportar, de moment, algunes reflexions encara que no tinguin altra categoria que una especulació.

El procés de normalització lingüística del català és, per naturalesa, un projecte de llançament de la nostra llengua: en aquest sentit, sembla clar que tot allò que sigui col·locar el català en una via dinàmica, d'efectes multiplicadors, facilitarà en el futur la normalitat lingüística.

Sembla que un Pla d'aquesta mena ha de posar èmfasi en actuacions sobre aquelles *persones* el prestigi, les accions i les decisions de les quals tinguin aquests efectes multiplicadors sobre la societat; i en aquelles *activitats* que comportin uns efectes similars. Així, accions de cara a persones castellanoparlant, genèricament; un home (enfront de la dona), adult, resident en una ciutat, classe mitjana alta o alta, nivell cultural elevat; pel que fa a activitats: mitjans comunicatius de més impacte, lleure de moda, sectors econòmics punta, etc., per citar només alguns aspectes concrets.

Un pla de «llançament», però, n'admet per definició un de contrari: un pla de conservació (de la llengua) que posaria l'èmfasi en els seus aspectes oposats: la dona, en tant que la mare és el subjecte transmissor fonamental d'una llengua; classe social popular; pobles i ciutats petites, a fi d'enfortir la llengua en aquestes zones d'una forma més segura (per exemple, ajudant els mitjans de comunicació locals, que, dit sigui de passada, són els que forneixen bàsicament de bons locutors els mitjans de comunicació centrals); accions de cara a persones catalanoparlants poc «normalitzades»; sectors econòmics que tradicionalment tenen un pes específic, etc.

La finalitat seria intentar preservar/conservar tant l'estatus com el corpus lingüístic allà on ara comença ja a trontollar. En una segona etapa, des d'aquest punt de vista, es podria passar al pla de llançament. Dit en termes sociolingüístics: mentre el pla de llançament té com a objectiu el canvi lingüístic, el de conservació cerca la continuïtat en la lleialtat lingüística.

Probablement, caldria combinar un pla i l'altre, tot i que els objectius immediats de l'un i de l'altre siguin oposats.

Seria convenient que les aportacions de les ciències socials tinguessin en compte aquesta possible doble aportació.

3. *Desglossament del Pla Troncal General: estaments econòmic, civil i polític*

Per dur a terme la normalització del català cal la col·laboració de tres eixos: l'estament polític, l'econòmic i la societat civil. Si manca la voluntat o el convenciment d'algun d'ells, el procés de normalització lingüística no avançarà. No n'hi hauria prou amb l'empenta decidida d'un d'ells, sol.

Efectivament, si manca la voluntat popular ens trobem, com sovint ha estat comentat per d'altres sociolingüistes, en una presumpta «irlandització» amb mesures legals i ús administratiu, però amb manca d'ús lingüístic en situacions no oficials tant institucionalitzades com individualitzades. Malauradament, el català es troba en una situació en què, crec, l'augment de l'ús oral decreix(erà), tot i que augmenta(rà) l'ús escrit, probablement (tot i les diferències, potser comencem a seguir el camí irlandès. En aquest sentit, la responsable no serà tant l'Administració com la societat civil).

La situació de manca de poder polític és la del franquisme, no cal comentar-la.

La contribució del poder econòmic és, en canvi, diferent: no es tracta d'una voluntat sinó d'un convenciment... que al final depèn, en gran mesura, però, de la voluntat popular, ja que és el consumidor, amb la seva actitud lingüística, qui mana.

Efectivament, el canvi lingüístic en l'estament econòmic es pot produir sempre que hi hagi el convenciment que aquest canvi (o ús) lingüístic comportarà algun benefici en vendes, prestigi, etc. Per tant, és inútil de cridar aquest estament a la contribució per a la normalització de català, ja que la seva finalitat, la raó de ser, no és pas patriòtica ni lingüística. Com caldrà, però, col·laborar amb aquest estament? No és ara el moment d'estendre-m'hi, només faré un petit comentari.

Els establiments turístics de la Costa Brava tenen pràcticament tots els missatges escrits en anglès, francès, alemany i fins i tot en altres llengües. Han disposat d'ajut tècnic o econòmic (els únics que poden donar-se per part de l'Administració)? No, que sàpiga. Això vol dir que s'han espavilat perquè els convenia. Estaven convençuts que oferien un servei més al client del qual se suposa que, arribat el cas, preferiria un establiment amb aquesta facilitat lingüística que un altre establiment que no l'oferís.

Aquest és un exemple, fins a cert punt paragonable, amb el que succeeix en el món empresarial en general: quan hi ha el convenciment que cal integrar a l'empresa un determinat factor, no calen gaires raonaments: s'hi integra amb tots els seus avantatges i possibles inconvenients. Poden

existir inèrcies; però l'empresari que s'hi aferra no acostuma a tenir un bon futur. Per tant, l'aspecte bàsic és aquest convenciment; l'empresari que estigui convençut que cal emprar el català en les seves comunicacions amb el client, tindrà en compte la sèrie de mesures escaients (entre elles, s'adreçarà a qui li mereixi més confiança en el nivell lingüístic, per la qual cosa l'Administració ha de subministrar-li l'ajut tècnic que li demani. L'Administració està obligada a complir més bé que molts turistes que van fer el servei de traduir els missatges dels establiments turístics). La qüestió és: com desvetllar aquest convenciment?

La resposta, i acabo ja aquesta digressió respecte a l'estament econòmic, em porta a referir-me novament a l'estament civil, ja que una «irlan-dització» significaria una renúncia a exigir als dirigents empresarials l'ús del català, els quals, d'aquesta forma, tindrien una actuació d'omissió justificada. La lleialtat lingüística, ni que sigui tan sols passiva, ha de continuar existint, i ha de ser copsada per l'Administració mitjançant enques-tes i estudis oferts a l'empresariat respecte a l'acceptació del català en l'àmbit comercial.³

Generalment, s'emfasitza el paper que ha de tenir l'Administració en el procés de normalització lingüística i no es dóna prou importància a l'estament econòmic. En canvi, aquest estament pot condicionar l'existència d'una llengua, ja que el món del consum és, atesa la naturalesa de la (nos-tra) societat, omnipresent i prestigiós i, al seu costat, l'Administració i la comunicació personal no institucionalitzada perden prestigi. Un convenci-ment total d'emprar el català al món empresarial obligaria fins i tot l'Ad-ministració a afavorir aquesta presència mitjançant mesures escaients.

* * *

Un cop especificats i comentats breument els eixos sobre els quals gira la normalització lingüística, cal veure com el Pla Troncal General els im-

3. Al 1983 vaig promoure la realització de diversos estudis sobre aquest aspecte: un d'ells per saber per què determinades empreses començaven, aleshores, a emprar el català i quina era la seva experiència en aquest sentit; un altre sobre l'acceptació del català per part dels comerciants; un darrer, el més important, sobre l'acceptació o rebuig del català per part dels consumidors, en forma d'enquesta. El primer estudi no s'ha dut a terme; el segon, es va dur a terme però no ha estat publicat; el tercer, la necessitat del qual de ser dut a terme va ser requerida també en el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, va ser realitzat entre 1986 i 1987 (juntament amb el dels comerciants) i ha estat publicat per la DGPL el 1989 sota el títol *La llengua en el món del comerç. L'actitud dels catalans davant l'ús comercial del català*. Els resultats d'aquests estudis són, en línies generals, força positius. Ara caldrà veure com fa incidir la DGPL aquest estudi en el món empresarial i els resultats finals obtinguts.

brica i dóna responsabilitat a cadascun d'ells (és per aquest motiu que anteriorment deia que les aportacions dels especialistes en les ciències socials haurien de tenir en compte aquests eixos).

4. *Obtenció d'informació sobre el procés de normalització lingüística: l'index de la normalització lingüística a Catalunya (INLAC)*

Aquest índex consistirà en un estudi periòdic (efectuat cada dos anys, per exemple) en forma de mostra sobre la situació del procés de normalització lingüística. Mitjançant la puntuació que s'adjudiqui als factors que hi intervinguin s'obtindrà un nombre final o índex que, en si mateix, serà completament arbitrari, però que constituirà una valoració quantificada de la situació. La intenció fonamental és que, en repetir-se periòdicament l'estudi, es pugui saber com s'està produint el procés de normalització lingüística; la dada serà científica i irrefutable, de manera que es podrà obviar les impressions subjectives acientífiques actuals. L'INLAC permetrà de ratificar o reorientar, si cal, el Pla Troncal General.

Actualment, disposem d'estudis parcials sobre els aspectes més diversos del procés de normalització del català: d'una població, d'un sector social, dels padrons, dels cursos de català, enquestes sobre les actituds lingüístiques generals, etc. Però la suma de molts estudis parcials no ens dóna pas un resultat global de la dinàmica del procés de normalització engendrat pel conjunt de la societat catalana.⁴

Constatem, doncs, que cal una valoració global científica del procés de normalització lingüística.

NATURALESIA I REQUISITS NECESSARIS PER A L'ESTABLIMENT DE L'INLAC

L'INLAC pot ser comparat amb alguns índexs existents, com els socials i els econòmics, com l'IPC.

Es tracta d'una investigació amb les característiques següents:

4. Cal dir que és molt difícil de fer una avaluació d'una «campanya» (o sèrie d'accions) adreçada a un sector concret (per exemple, la ja esmentada de la restauració). La raó és que el canvi lingüístic s'efectua per múltiples motius, d'entre els quals, per descomptat, deuen ser fonamentals les campanyes institucionals; però no es pot oblidar que en el procés de normalització lingüística participen particulars i entitats i empreses a més de les institucions. És un procés obert i globalitzador per naturalesa, amb efectes múltiples constants. Per això, les avaluacions de les accions tenen una validesa relativa i de difícil apreciació. Té més efectivitat una avaluació sectorial global com la que es proposa mitjançant l'INLAC.

Quantificada, perquè no pot basar-se en una impressió subjectiva per agut que sigui l'ull o el cervell de qui fa la valoració.

Representativa, perquè ha de tenir en compte les diverses possibilitats lingüístiques a través d'una síntesi que les contingui (quantitat i qualitat del català emprat; oral i escrit; fets i actituds).

Repetitiva, en el temps i en l'espai; perquè si es varia cada vegada, els resultats no serien comparables i no es podria saber la marxa del procés.

Periòdica, perquè és l'única manera de saber el ritme de la normalització lingüística. Encara que serà un estudi sincrònic a cada moment que es faci, la intenció de fons és que tingui un valor diacrònic. Cada dos anys, per exemple.

Amb *metodologia* apropiada, basada en una mostra representativa, tant de l'universal de la nostra població com dels factors tangibles del procés de normalització (si es tracta d'una mostra és perquè fóra impossible de fer un inventari complet); amb un sistema de ponderacions adequat; enquestes no tan sols quantitatives sinó també qualitatives; models de regressió múltiple; seguiments de vida, d'empreses, etc.

La informació que ha de recollir l'INLAC hauria de comprendre:

1. Status (usos i actituds) i corpus lingüístics (oral i escrit)
2. Anàlisi territorial
3. Estaments econòmics, socials i polítics

La informació sobre els sectors econòmics hauria de comprendre: indústria, comerç i serveis. Cadascun dels rams ha de tenir en compte els diferents factors de la seva activitat (per exemple: la publicitat, l'etiquetatge dins del ram alimentari en l'apartat «indústria»). Pel que fa a l'estament social, comprendria les classes socials i els grups socials.

L'INLAC s'hauria de compondre de dos índexs parcials: el referit a col·lectivitats i el d'individus.

En fi, no és aquí el lloc de desenvolupar aquesta proposta estadística amb els aspectes tècnics complets.

És evident que la confecció de l'INLAC és un repte, atesa la seva complexitat i, cal dir-ho un cop més, la manca de precedents (els índexs econòmics i socials existents són només comparables, però no traslladables al procés de normalització lingüística). No hi ha dubte, però, que és una eina imprescindible per poder encarrilar bé el procés de normalització lingüística i que el seu cost elevat serà una bona inversió. Per poder planificar la normalització lingüística, no n'hi ha prou amb l'aportació teòrica de les ciències socials; cal disposar de bons instruments per mesurar la

realitat, sense el coneixement de la qual les teories quedarien sense aplicació eficaç.

Finalment, els destinataris de l'INLAC no serien únicament els agents normalitzadors del català (tècnics en normalització lingüística, professors de català, sociolingüistes) sinó també el conjunt de la població, ja que si es tracta d'un tema en què tothom pot (ha de) colaborar, és obligat que tothom pugui saber-ne la situació: si la població veu que s'hi avança se sentirà més encoratjada a participar-hi col·lectivament i individualment. Així doncs, l'INLAC s'hauria de fer públic.

5. *Elaboració de plans sectorials a partir del Pla Troncal General i de l'INLAC*

Sabudes les línies bàsiques tècniques d'actuació en cadascun dels eixos socials de la normalització lingüística (estaments polític, civil, econòmic) mitjançant el Pla Troncal General i sabut l'estat del català mitjançant l'INLAC (fins a la segona vegada que es dugui a terme no podem, però, saber la *dinàmica* del procés de normalització lingüística), els tècnics en normalització lingüística podran començar a elaborar els plans bàsics d'actuació en els estaments esmentats.

A partir d'aquests plans es podrà començar a concretar les actuacions necessàries en els sectors compresos en aquells estaments. Per exemple: els mitjans de comunicació dins el sector serveis en l'estament econòmic; la joventut com a grup social dins l'estament civil, etc. Els programes d'aquests plans poden ser adreçats a persones, directament, o bé a les persones a través de les seves activitats.

Aquests plans tindran en compte els requisits indispensables de prioritats, recursos, etc., sempre d'acord amb les directrius marcades. D'aquesta manera, el conjunt de plans parcials tindran una coherència i complementarietat. L'ideal, que en aquests casos no sempre es compleix per part d'una Administració, és que qualsevol mena d'actuació normalitzadora fos feta en el marc dels plans previstos (en realitat, caldria que tots els plans fossin conseqüència necessària i, per tant, prevista, del Pla Troncal General).

Per descomptat que, tot i que els tècnics en normalització lingüística comptaran amb el guiatge del Pla Troncal General per poder elaborar els plans sectorials, hauran de comptar també amb l'assessorament tècnic d'especialistes i professionals en cada cas.

Plans, planificacions i actuacions especials

Els plans de normalització lingüística haurien de donar prioritat d'actuació a les situacions que resultin una bona inversió (és a dir: una bona

relació entre el possible resultat i els recursos esmerçats) més que no en un inventari de situacions adverses al català, amb les corresponents actuacions necessàries (que seria com una història interminable i inassequible, donada la magnitud i diversitat del problema lingüístic). Cal tenir en compte que un procés com el de normalització lingüística és força dinàmic, ja que els efectes multiplicadors (tant positius com negatius) estan exposats a variacions relativament ràpides. Aquesta característica diferencia els plans que es puguin fer en normalització lingüística dels que es fan en carreteres, energia o conservació de la fauna, per exemple. Això vol dir que més que unes planificacions àmplies, complexes i estàtiques, caldria fixar prioritats, obtenir resultats avaluats mitjançant l'INLAC, i tornar-ne a fixar novament. Aquest tipus de dinàmica pla-priorització-actuació-resultat sembla que és actualment més en ús en les Administracions més modernes que no el sistema més tradicional de planificar amb molt de deteniment la pràctica totalitat d'aspectes i situacions on caldria arribar. Aquest darrer tipus d'actuació acaba per no ser aplicable des d'una Administració, lenta i complicada per naturalesa en el seu funcionament. Per tant, sóc partidari de fer i executar «plans» corresponents als macrosectors⁵ amb prioritats, terminis i avaluacions posteriors amb l'INLAC, més que no pas de «planificar» aquests mateixos macrosectors en tots els aspectes «pendents» de ser normalitzats (hi pot haver malentesos semàntics perquè el verb corresponent a *pla* és *planificar* o la perífrasi *fer plans*, que s'usa en un sentit que no és el que ara ens interessa).

Podem entendre com a actuacions especials aquelles que poden tenir efectes espectaculars i positius, amb una inversió de cost no gaire elevat en relació amb l'èxit obtingut. Cal no abusar d'aquest tipus d'actuació (l'Administració tendeix a fer-ho), ja que hi hauria el perill d'abandonar la línia seriosa d'actuació sistemàtica i planificada que precisament es proposa aquí.

És evident, però, que, de vegades, una petita bateria de mesures urgents pot produir una catàlisi i un optimisme entre la societat i els agents normalitzadors que justificaria, ni que fos per una vegada, més actuacions fora dels plans estructurats. Aquesta mena de medecina pot resultar especialment indicada quan els processos d'elaboració de plans s'endarrereixen i el desànim és notori (un exemple d'aquesta mena d'actuació pot ser la creació d'un telèfon obert de la llengua catalana).

5. Exemples: comerç, indústria, serveis en l'àmbit econòmic; joventut, immigració, esports i lleure en el civil; administració, ensenyament, sindicats en el polític. Les divisions conceptuals d'aquesta mena sempre són relatives i molt discutibles. Més que no trobar una classificació definitiva, es tracta de consensuar la classificació més vàlida (una de les divisions que vaig promoure a la DGPL és la d'àmbits amb ànim de lucre i aquells que no en tenen com a finalitat primordial; és una divisió absolutament criticable, però que ha resultat vàlida com a punt de partida).

6. Execució i difusió dels plans sectorials als diferents nivells

L'elaboració, l'execució i la difusió del Pla Troncal General (i els plans parcials conseqüents) són tasques pròpies de la Generalitat de Catalunya i més específicament de la seva Direcció General de Política Lingüística. Atesa la importància que un *Pla* per normalitzar el català ha de tenir en la nostra societat (i també en d'altres d'alienes), caldria replantejar si l'actual consideració de la normalització com un «afer cultural» és prou vàlida o si no fóra millor considerar-lo com un «afer d'Estat» que, pel cas, voldria dir de Presidència.

En aquest cas *difusió* vol dir no tan sols comunicar-ne l'existència del pla, sinó també procurar-ne l'acompliment de les responsabilitats que pertocuin a cada collectiu.

CATALUNYA:

Nivell polític

Caldria que el Pla Troncal General fos assumit per totes les forces polítiques i sindicals, si més no les més significades, de Catalunya.

Aquest consens és importantíssim, ja que és l'única forma que, en l'aplicació, es trobaran les col·laboracions necessàries que demostrin que hi estan realment interessades i amb interès de col·laborar-hi.

Nivell científic

És arribada l'hora en què les universitats han de tenir un paper en el procés de normalització lingüística. Si en la confecció de l'òptim social global caldrà comptar amb l'aportació científica universitària —encara que de moment es fes a títol particular—, posteriorment, un cop aprovat el Pla Troncal General, les universitats han de saber el que han de complir i ho han de fer saber a la societat en general. El divorci actual és incompreensible, atès que en moltes tasques hi hauria d'haver una col·laboració intensa i profitosa a causa de la naturalesa del que fan ambdues institucions; el Pla Troncal General seria el marc que regularia aquesta relació ara insatisfactòria, però potencialment fructífera.⁶

6. Un dels aspectes més importants en què les universitats han de col·laborar en el procés de normalització lingüística és la formació idònia del personal que hi ha de treballar. Una universitat és una institució per formar professionalment persones perquè siguin útils a la societat a què pertanyen. Les nostres universitats han de proporcionar a l'Administració en general (ja que no hi ha altre tipus de sortida professional en

Nivell econòmic

És, sens dubte, el més oblidat, en general, en el procés de normalització lingüística, al qual ja m'he referit anteriorment.

Nivell civil

Aquí vol dir, per definició, tota la societat no compresa en apartats anteriors. És absolutament fonamental: és cert que la normalització lingüística. Depèn de vostè/tu», però també ho és que la població, en general, s'està sentint deseparada lingüísticament. No sap què ha de fer, no sap què fa la Generalitat. No sap realment *de qui/què depèn* el futur del català.

Fer públic el Pla Troncal General tranquil·litzaria, en primer lloc, la població. En segon lloc, caldria fer arribar en *què* ha de col·laborar realment cadascú per poder assolir la normalització lingüística. En tercer lloc, les entitats sabrien el paper que haurien de dur a terme, emmarcat com una funció que només elles poden efectuar, dins l'esquema d'actuació del Pla Troncal General.

PAÏSOS CATALANS:

Caldria fer una proposta de conformació del Pla Troncal General a les Direccions Generals de Política Lingüística de la resta dels Països Catalans

aquest cas) llicenciats degudament preparats per treballar en la normalització del català. La societat té el dret d'exigir a la universitat aquesta prestació. L'Administració no és, en canvi, una institució on s'hagi de formar el personal, llevat del reciclatge per a la mateixa carrera administrativa o bé de la celebració esporàdica de cursos o seminaris específics.

Els estudis sobre normalització lingüística haurien d'incloure necessàriament coneixements de sociologia, psicologia, antropologia, demografia, geografia humana, economia, dret, ciències polítiques i de la comunicació. Naturalment, això no vol dir una acumulació extraordinàriament extensa de coneixements, sinó una elaboració interdisciplinària de matèries enfocades cap al procés de normalització lingüística. Cal dir-hi, sense cap por, que aquest procés pot (ha de) ser enfocat i treballat des de les ciències socials, i no cal necessàriament per fer-ho la llicenciatura en filologia. És hora ja de rebutjar la confusió entre lingüistes (que treballen per al corpus lingüístic i que han de tenir una determinada preparació) i «normalitzadors» (o «planificadors») de la llengua, ja que una formació i altra no es requereixen mútuament. Una altra cosa és que la col·laboració dels professors de català, dels assessors lingüístics i, en general, dels qui treballen sobre el corpus, sigui imprescindible per a la normalització del català. Com també n'és, d'imprescindible, la funció dels escriptors, dels periodistes, etc.

(o a instàncies amb funcions similars). Evidentment, l'ideal fóra un programa únic, però actualment sembla encara difícil. De fet, l'òptim social global, com a teoria, podria ser aplicable a tots els Països Catalans en bona part. L'INLAC s'hauria de dur a terme conjuntament (també es podria fer separatament). Si hi hagués prou interès polític, el Pla Troncal General podria ser adaptat a la realitat de cadascun dels Països Catalans, tot apuntant cap a una situació molt desitjable d'anivellament i intercomunicació progressiva. El segon punt on podria haver-hi diferències més o menys importants és, per descomptat, en les directrius polítiques.

ESPANYA:

Si és cert que la normalització lingüística a Catalunya neix d'una voluntat catalana i que és a Catalunya on ha de produir-se, també és cert que passa per Madrid, com a lloc geogràfic de síntesi i màxima influència sobre l'Estat.

Difícilment es poden aconseguir guanys tangibles per al català dels successius governs de Madrid si la mentalitat predominant allí no hi és clarament favorable —o, almenys, específicament no contrària—, tot i que cal dir que es pot reconèixer un cert progrés en aquest sentit. Un canvi de mentalitat és sempre un procés molt lent, i encara més, probablement, si es tracta d'una collectivitat amb prejudicis seculars sobre una qüestió com aquesta.

No pot dir-se, d'altra banda, que sigui un tema estrictament polític o de voluntat intrínsecament governamental. Molt possiblement, l'actitud de qualsevol govern a Madrid és un testimoni que recull l'opinió més o menys general, tot i que influeixi sobre aquesta mateixa societat.

El Pla Troncal General faria notar els desitjos de Catalunya. Els governs de Madrid es trobarien amb un programa ampli i homogeni respecte al qual haurien de definir-se o negociar.

INTERNACIONAL:

Per molts aspectes (que apareixeran al Pla Troncal General), Catalunya ha de mantenir una relació força més estreta amb els països de la CEE, especialment, i amb els EUA i el Japó, més puntualment. Només que tinguem en compte els turistes que vénen, les empreses multinacionals que aquí s'han instal·lat, institucions de rang elevat, universitats, per esmentar alguns exemples, ens adonarem que cal fer arribar la informació específica, en cada cas, dimanant del PTG.

7. *Revisió del procés de normalització lingüística i de les diverses etapes exposades*

Per vetllar pel compliment del Pla Troncal General, hauria de crear-se un Consell de revisió del Pla Troncal General, format per persones de la Direcció General de Política Lingüística i especialistes convidats per a aquesta tasca, sigui corporativament a través d'universitats o altres institucions normalitzades del català, sigui a nivell personal. La funció hauria de ser revisar el procés de normalització lingüística general i les distintes etapes exposades.